
JETTE SANDAHL ▫ Kvindemuseet i Danmark, Ženski muzej, Aarhus, Danska

Udruženje Ženski muzej osnovano je 1982. s dvostrukom namjerom - stvaranja muzeja o kulturnoj povijesti danskih žena i otvaranja radnih mjesta za žene. Kao i mnoge druge novije muzejske inicijative, Ženski muzej vidi sebe kao aktivnog sudionika unutar zajednice, te kao žarište čija se dokumentacija prošlosti može upotrijebiti kao sredstvo za reorientaciju stavova i ponašanja i ukazivanje na drukčije prilike za sadašnjost i budućnost. Iako je u ovom pogledu političan, važno je da muzej nikada ne postane dogmatičan. Povijest se razlikuje ovisno o rodu, ali također i ovisno o klasi, geografskom području, bračnom stanju i ostalim konkretnijim karakteristikama, i mora se istražiti i dokumentirati kroz ove opipljivo nejednake i šarolike oblike.

KĆI/ MAJKA/ RADNICA/ LJUBAVNICA/ PRIJATELJICA/ SUPRUGA. Zbirke Ženskog muzeja usredotočene su na duboke promjene unutar ženskih tradicija rada, autoriteta i svakodnevnog života koje su nastale kao posljedica industrijalizacije i urbanizacije. Strukturirane su oko pet područja: a) trodimenzionalni predmeti, b) arhiv usmene povijesti, c) knjižnica i arhiv pisanih dokumenata, d) foto-arhiv i e) arhiv dijapozitiva o ženskoj umjetnosti i trenutnoj povijesti.

Zajednička karakteristika zbirki, arhiva i izložaba jest pokušaj da se dokumentira na koji su način međusobno povezana različita područja života žena. Dok žena može iskusiti otpor i sukob između svojih uloga kćeri/ majke/ radnice/ ljubavnice/ prijateljice/ supruge, u svom svakodnevnom iskustvu ona ih proživljava kao holističko jedinstvo. Ženska tradicija je usmena, pa smo došle do zaključka kako je usmena povijest najbolja metoda za ulaženje u trag ovome jedinstvu. Veliki naglasak stavljamo na društveni i emocionalni kontekst unutar kojega zadani predmet funkcionira u ženinom životu. Vrijednost predmeta za nas raste u odnosu na njegovo specifično, jedinstveno porijeklo radije negoli u odnosu na njegovu opću kategoriju. Uz to, težimo postizanju visokog stupnja interakcije između zbirki i arhiva. Dok neki materijalni predmeti govore sami za sebe, i iako neki aspekti (na primjer) zanata mogu biti iščitani direktno iz oruđa ili proizvoda, druge aspekte, procese ili emocije može se bolje dokumentirati pomoću fotografija, dijapozitiva i/ili kazeta.

Osim što su produžile našu vrstu, obične žene prethodnih generacija ostavile su vrlo malo materijalnih tragova iza sebe. Većinu dokaza o njihovim životima progutalo je vrijeme ili ljudi. U usporedbi s drugim muzejima naše zbirke tako karakteriziraju otkrhnuti i izlizani, iznošeni i pokrpani, skromni predmeti svakodnevnog života. Oni su također jedinstveni po tome što bez srama pokazuju intimnije, neugodne ili bolne situacije ili sjećanja. Svojom prvom tematskom izložbom 1984. o kućanskim poslovima i neudanim majkama u tridesetim godinama dvadesetog stoljeća, muzej je stekao ugled na temelju svojeg pisanja o nenapisanim pričama, izricanja prešućivanog i propitivanja onog što je prepušteno tišini.

Slijedeći ovo načelo, u intervjuima usmene povijesti, rame uz rame s običnim društvenim pripovijestima o sjenokoši ili krpanju košulja, često smo bilježile i nekad dobro skrivane tajne o trpljenjima kao što su premlaćivanja ili nestručno izvedeni abortusi.

U osnovi, muzej proučava žene kao ugnjeteni spol i često dolazi u susret sa ženama koje su bile fizički ili psihički zlostavljane ili povrijeđene od strane patrijarhalnog društva. Također je važno ispraviti ovo viđenje žena kao žrtvi kroz istraživanje i predstavljanje žena kao aktivnih sudionica svojih vlastitih sudbina i prošlosti. Bilježimo specifične kvalitete koje se javljaju kod potlačenih ljudi: inventivnost i otpornost žena u kriznim vremenima, praktičnu solidarnost dobrih susjeda, humor koji zahtijeva i njeguje majčinstvo, ponos koji ženu potakne da zaustavi nasilje svog supruga nad sobom.

HOD PO ŽICI PRI OSMIŠLJAVANJU IZLOŽABA. Dovesti u ravnotežu svoje povijesne interpretacije oprečnih sklonosti žena podložnosti i otporu znači suočiti se sa svojom vlastitom ženskom ambivalentnošću u suvremenom društvu. Prilikom osmišljavanja izložaba najvažniji je "hod po žici". Na primjer, u Danskoj imamo, s jedne strane, nostalgичnu potrebu za prirodnijim životom i ritmovima agrarnog društva, a s druge pak strane, čvrsto stojimo pri vjeri u napredak koja na svaku promjenu gleda kao na korak dalje od mračnog patrijarhalnog srednjeg vijeka. Oba ova osnovna mita prevladavaju kod naših kazivača, u našoj javnosti i u nama samima, i s njima se moramo suočavati pri svemu što činimo. Jednako su prisutne identifikacija i projekcija. Jedan muški kritičar

nije propustio skrenuti pažnju na jedinstveni "nedostatak distance" na našim izložbama. Tijekom istraživačke faze prije izložbe, sama identifikacija očito je jaka kada, na primjer, vrlo mlade samohrane majke iz muzeja intervjuiraju starije žene koje su prije dvije generacije same podizale djecu. Umjesto da zamišljamo kako možemo nadići subjektivne emocije, pokušavamo ih svjesno metodološki upotrijebiti. Zadatak profesionalnog osoblja jest pomoći u prevodenju neposredne identifikacije i uzajamnog povjerenja u precizna i konkretna pitanja i odgovore koji će izloženim predmetima dati neospornu snagu.

U fazi samog osmišljavanja izložbe, moramo biti svjesne tipičnog i netipičnog, stupnja reprezentativnosti predmeta ili priča koje prikazujemo; posjetiteljima također moramo ponuditi različite mogućnosti identifikacije ili protuidentifikacije. U nekim izložbama razlikovna crta je u klasi, u drugima na geografskom području, u drugima ovisi o epohi ili generaciji. U nekim drugima, opet, kada skiciramo grubljim potezima, ugaramo sve ove varijable i više. S druge strane, ono što je zajedničko ženama je njihova karakteristična tendencija da povezuju privatnu i javnu sferu, majčinstvo i posao, emocionalne, praktične i intelektualne napore.

BRIGA ZA PREDMETE I ODOSE. Muzej se prostire na nekih tisuću metara kvadratnih u staroj gradskoj vijećnici u Aarhusu. Godišnje organizira tri do četiri privremene izložbe o određenim aspektima ženske povijesti. Izložbe se uvelike razlikuju po tematskom sadržaju, kao i po stilu. Bez srama naizmjenice prikazujemo rekonstrukcije interijera i eksterijera pomoću metaforičke upotrebe kopija i originalnih predmeta i - kao drugu krajnost - izložbe koje se strogo drže originala. Različiti stilovi sviđaju se različitim tipovima posjetitelja. Naše izložbe su se pokazale vrlo snažnim i dramatičnim posrednicima, posebno uspješnim pri komuniciranju s ne pretjerano obrazovanom publikom. U idealnoj situaciji izložba bi trebala biti poput pjesme s vizualnim i opipljivim predodžbama, s više slojeva informacija, koja poziva na osobnu percepciju, prepoznavanje, odjek i interpretaciju.

Godine 1990. Ženski muzej imao je godišnji proračun od otprilike jedan milijun dolara. Kulturni sektor gradske uprave brine se o plaći jednog akademskog stručnjaka, a zadnje tri godine posebna državna stipendija pokrivala je plaću jednog kustosa. Međutim, glavni izvor novca i dalje ostaju naknade za nezaposlene koje pokrivaju plaće i troškove vezane uz posao za šest do osam voditelja projekata i nekih trideset i pet žena koje su zaposlene sedam mjeseci na godinu. Većina žena na kratkoročnim ugovorima ne posjeduje vještine i nema prethodno radno iskustvo u muzeju. Bez obzira na to, one sudjeluju u većini muzejskih funkcija, gdje se odmah primjenjuje opća socijalizacija i priprema djevojaka i žena-posebno starijih generacija.

Mnoge posjeduju opširno znanje o kvaliteti, tretmanu i pravilnoj upotrebi različitih vrsta materijala ili oruđa, kao i strpljivost i toleranciju koja je potrebna za popisivanje

predmeta ili odgovaranje na pitanja javnosti. Uz to, preuzimanje odgovornosti za različite naizgled nepovezane zadatke tijekom dana zahtijeva i gradi njihovo samopouzdanje, koje im često nedostaje. Zaista, novoj zaposlenici općenito je od svega najteže naučiti da stekne povjerenje - ili čak da postane svjesna - svojeg iskustva i kvalifikacija kao znanja i vještina važnih za muzejski posao. Određenu dodatnu izobrazbu (poput računalne obrade ili rada u tamnoj komori) nužnu za rad provode voditelji projekata ili druge žene koje su već upoznate s poslom ali će ga ubrzo napustiti.

Organizacija rada je jednostavna i neformalna, i čini se kao da se mnoge stvari obave same od sebe. Naravno, ponekad dolazi do sukoba vrijednosti između pripadnica različitih klasa i generacija, no, čini se da se predrasude najčešće pretvaraju u znatiželju, a iz znatiželje u poštovanje. Kao eksperimentalno edukacijsko radno mjesto isključivo za žene, muzej je bez sumnje uspješan.

A NAKON STO GODINA? Nacionalni savjet muzeja nominirao je 1989. godine Ženski muzej za priznanje kao nacionalni, specijalizirani muzej ženske kulturne povijesti. Iako ovo znači stabilnost financiranja muzeja i povećanje broja kustosa, ne planiramo smanjiti projekte za nezaposlene i njihovu centralnu funkciju u profilu muzeja. Jednako važno je i priznanje Nacionalnog savjeta muzeja dano našim neuobičajenim strukturama upravljanja i menadžmenta.

Umjesto uobičajenog jednog direktora, mi imamo zajedničku upravu koja se sastoji od osam do deset stručnjaka čija je moć u ravnoteži s izabranim povjerenstvom koje predstavlja i djelatnice i opću skupštinu Udruženja ženskog muzeja, u čijem smo vlasništvu. Unutar ove ravnoteže vlasti nastavlja se tradicija dijaloga i konsenzusa, koja ima svoj korijen u nehijerarhijskim godinama stvaranja muzeja.

Nema sumnje da je Ženski muzej, u svojih pet godina postojanja, pojačao vidljivost prošle i trenutne povijesti i kulture žena u strukturama, moći i kao i kod šire javnosti, te da je dopro do publike koja inače ne ide u muzeje ili ne daje donacije muzejima. Unutar užeg svijeta samih muzeja, znamo da su naše pristupačne izložbe i naša usredotočenost na privatni i svakodnevni život poslužile kao izvor inspiracije drugima. Pitanje da li će za stotinu godina postojati potreba za neovisnim ženskim muzejom danas nam nije od veće važnosti. Važno je da se danas skuplja nekad zanemarivana dokumentacija.

Konačno, Ženski muzej nije mjesto u koje se ženska povijest i pitanja mogu "prenijeti" ili, drugim riječima, prognati na sigurno. Njegova specijalizirana i usporedna funkcija pojašnjava praznine u drugim zbirkama, i legitimizira predanost drugih muzejskih stručnjaka koncentriranju na povijest žene i roda.

Preuzeto iz: Sandahl, Jette. *Voicing the unspoken in Denmark. // Focus on women. Museum (UNESCO, Paris), br. 171, 1991. Prijevod s engleskog jezika: Antonija Primorac*